

УДК 159.923.3

*Карамушка Л.М., Грубі Т.В.***ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИВЧЕННЯ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ**

Карамушка Л.М., Грубі Т.В. Діагностичний інструментарій вивчення перфекціонізму особистості. В статті проаналізовано основні методики діагностики перфекціонізму особистості. Підкреслено, що значна кількість діагностичного інструментарію існує тому, що в основу опитувальників закладено різні моделі перфекціонізму. У хронологічному порядку розглянуто зміст та призначення використання основних опитувальників для дослідження перфекціонізму: «Шкали перфекціонізму» Д. Бернса; «Багатовимірної шкали перфекціонізму» Р. Фроста та ін., «Багатовимірної шкали перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта, «Шкали перфекціоністської самопрезентації» П. Х'юїтта, «Майже досконалої шкали» Р. Слені та Д. Джонсона, «Переглянутої шкали перфекціонізму» Р. Слені, М. Моблі та ін., «Опитувальника перфекціонізму» Р. Хілла, Т. Хьюлсмана та ін., «Великої тривимірної шкали перфекціонізму» М. Сміта, Д. Саклофскі та ін., «Опитувальника перфекціонізму» Н. Гараняна та А. Холмогорової, «Диференційного тесту перфекціонізму» А. Золотарьової.

Ключові слова: перфекціонізм особистості, моделі перфекціонізму особистості, види перфекціонізму особистості, діагностичний інструментарій для вивчення перфекціонізму особистості.

Карамушка Л.М., Грубі Т.В. Диагностический инструментальный исследование перфекционизма личности. В статье проанализированы основные методики диагностики перфекционизма личности. Подчеркнуто, значительное количество диагностического инструментария существует потому, что в основу опросников заложены различные модели перфекционизма. В хронологическом порядке рассмотрены основные опросники для исследования перфекционизма: «Шкала перфекционизма» Д. Бернса, «Многомерная шкала перфекционизма» Р. Фроста и др., «Многомерная шкала перфекционизма» П. Хьюитта и Г. Флетта, «Шкала перфекционистской самопрезентации» П. Хьюитта, «Почти совершенная шкала» Р. Слэйни и Д. Джонсона, «Пересмотренная шкала перфекционизма» Р. Слэйни, М. Мобли и др., «Опросник перфекционизма» Р. Хилла, Т. Хьюлсмана и др., «Большая трехмерная шкала перфекционизма» М. Смита, Д. Саклофски и др., «Опросник перфекционизма» Н. Гараняна и А. Холмогоровой, «Дифференциальный тест перфекционизма» А. Золотарева.

Ключевые слова: перфекционизм личности, модели перфекционизма личности, виды перфекционизма личности, диагностический инструментальный для изучения перфекционизма личности.

Постановка проблеми. За останні десятиліття значно зріс інтерес науковців до дослідження перфекціонізму особистості. Цей факт можна пояснити бажанням особистості досягти найвищих результатів через зростаючі вимоги до працівника на ринку праці, високий рівень конкуренції, існуючий у суспільстві культ успіху та індивідуальних досягнень тощо. Закономірно виникає питання про підбір та використання діагностичного інструментарію, який би дозволив більш повноцінно дослідити перфекціонізм особистості.

Найбільш поширеними методами дослідження перфекціонізму є опитувальники. На сьогодні розроблено близько двадцяти методик для оцінки та кількісного підрахунку рівня вираженості перфекціонізму. Незважаючи на значну кількість діагностичного інструментарію, існує проблема всебічного дослідження перфекціонізму особистості. Адже в основі існуючих опитувальників закладено різні моделі структури перфекціонізму, що значно відрізняються одна від одної.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Результати аналізу теоретичної літератури свідчать про те, що існуючі розбіжності в поглядах на складові перфекціонізму породжують труднощі у створенні діагностичного інструментарію, який би базувався на єдиній, загально визнаній структурі перфекціонізму [6]. Більшість опитувальників з перфекціонізму розроблені зарубіжними авторами (Д. Бернс [8], Н. Гаранян, А. Холмогорова [1], І. Грачова [2], А. Золотарьова [4] Дж. Ешбі [17], Р. Слейні та Д. Джонсон [13], М. Сміт, Д. Саклофскі, Х. Стобер, С. Шеррі [18], Р. Фрост, П. Мартен, К. Лахарт, Р. Роземблер [10], П. Х'юїтт та Г. Флетт [11], Р. Хілл, Т. Хьюлсман, Р. Фурр, Дж. Кіблер, Б. Вікент, К. Кеннеді [12] та ін.).

Вітчизняні дослідники переважно використовують адаптації зарубіжних опитувальників. Однак, перші власні напрацювання вже представлені в наукових публікаціях. І. Гуляс розроблено анкету для визначення глибини рефлексії, змісту, чинників формування та проявів перфекціонізму в професійній діяльності майбутніх практичних психологів [3]. О. Лозою розроблено опитувальник «Шкали перфекціонізму», який розглядає 4 кластери: гіпоперфекціоністи, конструктивні перфекціоністи, гіперперфекціоністи, деструктивні перфекціоністи [5].

Мета статті – проаналізувати існуючі опитувальники перфекціонізму особистості, підібрати інструментарій для дослідження перфекціонізму науково-педагогічного персоналу вищої школи.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Однією з перших методик дослідження перфекціонізму є «*Шкала перфекціонізму*» Д. Бернса (The Burns Perfectionism Scale, BPS), яка розроблена у 1980 році [8].

Перфекціонізм, за Д. Бернсом, розглядається як викривлення когнітивної структури, що полягає в неможливості реалістично оцінювати власні можливості та можливості оточуючих [8].

Опитувальник складається з 10 пунктів, які оцінюють рівень перфекціонізму. Перфекціонізм розглядається як одновимірна негативна або нездорова особистісна характеристика [8]. Ця методика не отримала широкого розповсюдження через те, що перфекціонізм розглядався лише з негативного боку.

З 90-х років ХХ ст. вивчення перфекціонізму набуває популярності і, як наслідок, створюються багатомірні опитувальники, що вимірюють різноманітні аспекти перфекціонізму.

У 1990 році британською групою учених *Р. Фростом, П. Мартемом, К. Лахартом та Р. Роземблером* розроблено «*Багатовимірну шкалу перфекціонізму*» (*Frost Multidimensional Perfectionism Scale, FMPS*) [10].

За Р. Фростом, перфекціонізм – це поєднання непомірно високих стандартів зі схильністю до надмірно критичних оцінок власної поведінки, що проявляється у підвищеній тривозі, зумовленій помилками та невпевненістю у власній діях та переконаннях [10].

Опитувальник складається з 35 тверджень і побудований на шестикомпонентній моделі перфекціонізму. Ці компоненти (відповідно, шкали опитувальника) відповідають складовим перфекціонізму концепції Р. Фроста: «*особисті стандарти*», «*організованість*», «*сумніви відносно власних дій*», «*ставлення до помилок*», «*батьківські очікування*» та «*батьківський критицизм*». Крім того, підраховується загальний показник перфекціонізму, що є сумою показників за всіма шкалами, крім шкали «*організованість*» [10].

Російськомовна адаптація опитувальника представлена російськими вченими В.А. Ясною та С.Н. Єніколоповим [1; 6].

Згодом, у 1991 році канадськими вченими *П. Х'юїттом та Г. Флеттом* розроблено «*Багатовимірну шкалу перфекціонізму*» (*Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-H*), яка дозволяє визначити структуру перфекціонізму як багатовимірного явища. П. Х'юїтт та Г. Флетт вважають, що перфекціонізм – це прагнення бути бездоганим в усьому, перфекціонізм визначає величину особистих стандартів індивіда, незалежно від здатності досягти їх [11].

Опитувальник складається з 45 питань та трьох шкал, кожна з яких вимірює ступінь вираженості однієї зі складових перфекціонізму. Сума балів за трьома шкалами відображає загальний рівень перфекціонізму. Ці три шкали співвідносяться із концепцією П. Х'юїтта та Г. Флетта, яка описує перфекціонізм крізь призму його соціальних аспектів, а за основу взята об'єктна спрямованість перфекціонізму: «*перфекціонізм, орієнтований на себе*», «*перфекціонізм, орієнтований на інших*» та «*соціально-приписаний перфекціонізм*» [11]. Згідно з теоретичною моделлю, П. Х'юїтт та Г. Флетт виокремили ще один параметр – «*перфекціонізм, адресований світу*» як переконаність в тому, що у світі все має бути ідеальним, а усі людські та загальноосвітні проблеми повинні отримати правильне й своєчасне розв'язання. Однак цей параметр не був підтверджений емпірично, шкала, яка тестувала цей параметр, виявилась недостатньо надійною, тому її не включено в остаточний варіант опитувальника [1]. Таким чином, вчені продемонстрували, що їхній опитувальник має трикомпонентну структуру.

Зауважимо, що опитувальник П. Х'юїтта та Г. Флетта позиціонується як багатовимірний, але, по суті, спирається лише на один параметр – «*високі стандарти*», які мають різну орієнтацію – Я, Інші, Інші стосовно мене [1]. На сьогодні методика MPS-H показала максимальне підтвердження валідності серед клінічної та неклінічної вибірки. Цей опитувальник доцільно використовувати, коли необхідно діагностувати саме спрямованість перфекціонізму [6].

Російськомовна адаптація опитувальника представлена російським психологом І.І. Грачовою [2].

Взявши за основу «*Багатовимірну шкалу перфекціонізму*» MPS-H, *П. Х'юїтт* розробив опитувальник «*Шкала перфекціоністської самопрезентації*» (*Perfectionistic Self-Presentation Scale, PSPS*) [11].

Опитувальник складається із 27 тверджень і має три шкали, які відображають цю модель: «*демонстрацію досконалості*», «*поведінковий невияв недосконалості*» та «*вербальний невияв недосконалості*». Оригінальна модель перфекціоністської самопрезентації стала основою створення методики для вивчення такого феномену – «*Шкали перфекціоністської самопрезентації в адаптації А.А. Золотарьової*» [4].

У 1992 році *Р. Слені та Д. Джонсон* розробили опитувальник «*Майже досконала шкала*» (*Almost Perfect Scale, APS*). Особливістю цього опитувальника є те, що він включає в себе шкали, які відсутні в інших опитувальниках. Автори вважають, що перфекціонізм має не лише негативні аспекти, але й позитивний – «*високі стандарти роботи та прагнення до порядку*» [13].

Опитувальник складається з 32 питань і має 4 шкали: «*високі стандарти роботи та прагнення до порядку*», «*тривога*», «*прокрастинація*» та «*взаємостосунки*». Згодом була додана шкала «*невідповідності*», а шкала «*високі стандарти роботи та прагнення до порядку*» розділена, крім того, на шкали «*тривога*», «*прокрастинація*» та «*взаємостосунки*» видалені з опитувальника через недостатню надійність [7]. Цей опитувальник не так широко використовується і не є настільки валідизованим, як попередні методики.

Згодом у 1999 році *Р. Слені, М. Моблі, К. Руйс, Дж. Трінні та Дж. Ешбі* розробили «*Переглянуту шкалу перфекціонізму*» (*Almost Perfect Scale – Revised, APS-R*), в якій врахували недоліки попереднього опитувальника [16].

Р. Слені, Дж. Ешбі та ін., взявши за основу «*Майже досконала шкала*» та враховуючи результати попередніх валідизацій, створили модифіковану «*Переглянуту майже досконала шкалу*».

Опитувальник складається з 23 питань і має три шкали, що вимірюють адаптивний («високі стандарти» та «організованість/прагнення до порядку») та дезадаптивний перфекціонізм («розбіжності» як суб'єктивне сприйняття особистістю постійних невдач у прагненні відповідати власним стандартам) [16].

На думку авторів, ця методика більш чітко сфокусована на позитивному та негативному аспектах перфекціонізму. Опитувальник доцільно застосовувати при діагностиці конструктивної та деструктивної форм перфекціонізму [6].

Варто зауважити, що науковці приділяють увагу розробці діагностичного інструментарію не лише для дорослих, але й для дітей. Так, у 2002 році *К. Райс* та *К. Прейзер* опублікували «*Опитувальник адаптивного/деадаптивного перфекціонізму для дітей*» (*The adaptive/maladaptive perfectionism scale*). Методика має чотири шкали: «чутливість до помилок», «умовна самооцінка», «компульсивність» та «потреба в захопленні» [15].

У 2004 році *Р. Хілл*, *Т. Хьюлман*, *Р. Фурр*, *Дж. Кіблер*, *Б. Вікент*, *К. Кеннеді* опублікували «*Опитувальник перфекціонізму*» (*Perfectionism Inventory, PI*), який створено на основі «Багатомірної шкали перфекціонізму» Р. Фроста (FMPS) і Багатомірної шкали перфекціонізму П. Х'юїтта та Г. Флетта (MPS-H) [12].

Автори вважають, що розроблений ними опитувальник дозволяє вимірювати всі параметри перфекціонізму, що представлені у двох вихідних методиках. Опитувальник складається з восьми шкал: «прагнення до найкращого», «занепокоєність помилками», «високі стандарти для інших», «потреба у схваленні», «організованість», «помірний батьківський тиск», «планованість» та «роздуми щодо минулих помилок».

Автори опитувальника зазначають, що дві останні шкали «планованість» та «роздуми щодо минулих помилок» не вимірювались у двох базових методиках [12].

У 2016 році опубліковано «*Велику тривимірну шкалу перфекціонізму*», авторами якої є *М. Сміт*, *Д. Саклофскі*, *Й. Стобер*, *С. Шеррі* (*The Big Three Perfectionism Scale*) [18].

Зазначений опитувальник розроблено із урахуванням недоліків вже існуючого інструментарію для дослідження перфекціонізму особистості.

Опитувальник складається з 45 тверджень, перфекціонізм розглядається як багатовимірний конструкт, що поєднує три типи перфекціонізму – «жорсткий перфекціонізм», «самокритичний перфекціонізм» та «нарцисичний перфекціонізм». Кожен з вищезазначених типів перфекціонізму складається з декількох шкал. Ці шкали включені в опитувальник з метою збільшення надійності та точності в оцінці та з метою зменшення теоретичної плутанини [18].

Перший тип перфекціонізму – «*Жорсткий перфекціонізм*». Авторі опитувальника навмисно запозичили назву з «Діагностичного та статистичного керівництва із психічних розладів» (DSM-5), задля підкреслення жорсткої вимогливості до себе, своєчасного бездоганного та безпомилкового виконання діяльності. «Жорсткий перфекціонізм» складається з двох шкал: «*Перфекціонізм, орієнтований на себе*» розглядається як прагнення до досконалості та переконання, що все повинно бути досконалим та є досить важливим; «*Проблеми з самооцінкою*», тобто самоцінність та встановлення перфекціоністських стандартів.

Другий тип перфекціонізму – «*Самокритичний перфекціонізм*» – автори опитувальника запозичили з моделі перфекціонізму Д. Данклі [9]. «Самокритичний перфекціонізм» складається з чотирьох шкал: «*стурбованість помилками*», «*сумніви у власних діях*», «*самокритика*» і «*соціально приписаний перфекціонізм*». Шкала «стурбованість помилками» розглядається як тенденція до надмірних негативних реакцій на передбачувані невдачі та помилки. Шкала «сумніви у власних діях» відображає невизначеність щодо власної продуктивності. Шкала «самокритика» вимірює тенденцію до суворої самокритики, коли виконання певної діяльності не є досконалим. Шкала «соціально приписаний перфекціонізм» позначає тенденцію сприймати оточуючих як таких, що вимагають досконалості.

Третій тип перфекціонізму – «*Нарцисичний перфекціонізм*» – автори опитувальника запозичили з моделі перфекціонізму Л. Ніліс, С. Шеррі [14]. «Нарцисичний перфекціонізм» складається з чотирьох шкал: «*перфекціонізм, орієнтований на інших*», «*гіперкритика*», «*впевненість в тому, що мені усі щось винні*» та «*претензійність*». Шкала «перфекціонізм, орієнтований на інших» розглядається як тенденція до нереалістичних очікувань щодо інших. Шкала «гіперкритика» передбачає різке знецінення дій оточуючих, прискіпливість до їхньої недосконалості. Шкала «впевненість в тому, що мені усі щось винні» розглядається авторами опитувальника як захоплення оточуючих вашою досконалістю та неперевершеністю. Шкала «претензійність» позначає стійке уявлення індивіда про себе як ідеального, значно кращого за інших.

Незважаючи на те, що нарцисичний тип перфекціонізму достатньо висвітлений в теорії, автори опитувальника пропонують дослідження цього типу перфекціонізму лише для самозвіту, задля визначення ступеня власної «грандіозності» тим людям, які вважають себе досконалими, кращими за інших, і мають нереалістичні очікування.

Серед російськомовних опитувальників, спрямованих на дослідження перфекціонізму особистості, найбільш поширеним є «*Опитувальник перфекціонізму*», авторами якої є *Н. Гаранян* та *А. Холмогорова* [1].

Перфекціонізм розглядається як дисфункціональна особистісна риса, яка передбачає прагнення встановлювати надмірно високі стандарти та неможливість відчувати задоволення від результатів власної

діяльності, при чому надмірне прагнення довершеності сполучено із хронічним суб'єктивним дискомфортом, ризиком психічних розладів і низькою продуктивністю [1].

Цей опитувальник налічує 29 пунктів і базується на уявленні про перфекціонізм, який складається з п'яти параметрів: «сприйняття інших людей як таких, що делегують високі очікування», «завищені претензії та вимоги до себе», «завищені стандарти діяльності при орієнтації на полюс «найуспішніших», «селектування інформації про власні невдачі й помилки» та «поляризоване мислення».

При обробці підраховується показник за кожною із 5 шкал, а також загальний показник перфекціонізму. Опитувальник має високі показники валідності та надійності.

«Диференційний тест перфекціонізму», автором якого є А. Золотарьова, розроблений через спробу знайти новий підхід до діагностики та вивчення амбівалентної природи перфекціонізму [4].

Методика складається з 24 пунктів, які порівню розподіляються за двома шкалами: «нормальний перфекціонізм» та «патологічний перфекціонізм».

Оригінальна російськомовна методика втілює ідею про існування двох типів перфекціонізму: «нормального», що відображає позитивні наслідки прагнення особистості до досконалості, і «патологічного», що призводить до негативних наслідків у гонитві за недосяжним ідеалом [4].

Методика успішно пройшла перевірку психометричних показників надійності та валідності.

Висновки:

1. У статті здійснено стислий аналіз діагностичного інструментарію дослідження перфекціонізму особистості. Існування різноманітних методик пояснюється тим фактом, що в їхню основу закладено різні моделі перфекціонізму, які значно відрізняються одна від одної.

2. Переважна більшість опитувальників з перфекціонізму розроблені зарубіжними вченими, декілька методик адаптовані російськими науковцями. Вітчизняні дослідники переважно використовують адаптації зарубіжних опитувальників в поєднанні з власними напрацюваннями.

3. Теоретичний аналіз діагностичного інструментарію свідчить про те, що, незалежно від того, з яких конструктів (шкал) складається модель перфекціонізму, майже всі описані опитувальники сходяться на тому, що основним конструктом виступають «високі особистісні стандарти». Цей конструкт розглядається як конструктивний та позитивний аспект особистості, але в поєднанні з певними характеристиками набуває негативного та деструктивного вияву.

Перспективи подальших досліджень. З метою визначення рівня перфекціонізму в діяльності науково-педагогічного персоналу вищої школи планується здійснити переклад та апробацію опитувальника «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» М. Сміта та ін. на українській вибірці викладачів вищої школи. На нашу думку, у дослідженні доцільно використовувати саме цей опитувальник, оскільки в ньому вдало поєднані складові з попередніх, вже існуючих, опитувальників з урахуванням нових особистісних чинників, що сприяють появі перфекціонізму особистості.

Список використаних джерел

1. Гаранян Н.Г. Психологические модели перфекционизма / Н.Г. Гаранян // Вопросы психологии. – 2009. – № 5. – С. 74–83.
2. Грачева И.И. Адаптация методики «Многомерная шкала перфекционизма» П. Хьюитта и Г. Флетта // Психологический журнал. – 2006. – Т. 27. – № 6. – С. 73–80.
3. Гуляс І.А. Перфекціоністські настанови як чинник професійної готовності майбутніх практичних психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І.А. Гуляс. – Івано-Франківськ, 2007. – 23 с.
4. Золотарева А.А. Адаптация методики «Шкала перфекционистской самопрезентации» П. Хьюитта // Психологический журнал. – 2011. – Т. 32. – № 6. – С. 59–66.
5. Лоза О.О. Диференціація типів прояву перфекціонізму / О.О. Лоза // Електронний журнал: Scientificword. – 2013. – №1–12. – October [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer32/1027.pdf>
6. Лоза О.О. Моделі перфекціонізму та методики його діагностики / О.О. Лоза // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – № 1(1). – С. 122–125.
7. Щипицына А. С. Методики измерения перфекционизма / А. С. Щипицына // Вестник Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета. – Серия № 1. Психологические и педагогические науки. – 2014. – №1. – С. 235–245.
8. Burns, D.D. The perfectionist's script for self-defeat / D.D. Burns // Psychology Today. – 1980. – November. – P. 34–52.
9. Dunkley, D.M. Self-critical perfectionism and daily affect: Dispositional and situational influences on stress and coping / D.M. Dunkley, D.M., D.C. Zuroff, K.R. Blankstein // Journal of Personality and Social Psychology. – 2003. – Vol. 84. – P. 234–252.
10. Frost, R. The dimension of perfectionism / Frost R., P. Marten, C. Lahart, R. Rosenblate // Cognitive Therapy and Research. – 1990. – № 14. – P. 449–468.
11. Hewitt, P.L. The Multidimensional Perfectionism Scale: Development and validation / P.L. Hewitt, G.L. Flett // Canad. Psychol. – 1989. – V. 30. – P. 103–109.
12. Hill, R.W. A new measure of perfectionism: the perfectionism inventory / R.W. Hill, T.J. Huelsman, R.M. Furr, J. Kibler, B.V. Vicente, C. Kennedy // Journal of Personality Assessment. – 2004. – Vol. 82. – № 1. – P. 80–91.
13. Johnson, D.P. Perfectionism: scale development and a study of perfectionistic clients in counseling / D.P. Johnson, R.B. Slaney // Journal of college student development. – 1996. – Vol. 37. – P. 29–41.

14. Nealis, L.J. Towards a better understanding of narcissistic perfectionism: Evidence of factorial validity, incremental validity, and mediating mechanisms / L.J. Nealis, S. B. Sherry, D.L. Sherry, S.H. Stewart, M.A. Macneil // *Journal of Research in Personality*. – 2015. – Vol. 57. – P. 11–25.
15. Rice, K.G. The adaptive/maladaptive perfectionism scale / K.G. Rice, K.J. Preusser // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2002. – Vol. 34. – № 4. – P. 210–222.
16. Slaney, R.B. The Almost Perfect Scale – Revised / R.B. Slaney // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2001. – V. 34. – № 3. – P. 130–145.
17. Slaney, R.B. The revised almost perfect scale / R.B.Slaney, K.G.Rice, M. Mobley, J. Trippi, J. Ashby // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2001. – Vol. 34. – № 3. – P. 130–145.
18. Smith, M.M. The Big Three Perfectionism Scale: A New Measure of Perfectionism / M.M. Smith, D.H. Saklofske, J. Stoerber, S.B. Sherry // *Journal of Psychoeducational Assessment*. – 2016. – Vol. 34 (7). – P. 670–687.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Garanjan N.G. Psihologicheskie modeli perfekcionizma / N.G. Garanjan // *Voprosy psihologii*. – 2009. – № 5. – S. 74–83.
2. Gracheva I.I. Adaptacija metodiki «Mnogomernaja shkalaperfekcionizma» P. H'juitta i G. Fletta // *Psihologicheskij zhurnal*. – 2006. – T. 27. – № 6. – S. 73–80.
3. Hulyas I.A. Perfeksionist-s'ki nastanovy yak chynnyk profesiynoyi hotovnosti maybutnikh praktychnykh psykholohiv: avtofef. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psykhol. nauk: spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiya» / I.A.Hulyas. – Ivano-Frankivs'k, 2007. – 23 s.
4. Zolotareva A.A. Adaptacija metodiki «Shkala perfekcionistskojsamoprezentacii» P. H'juitta // *Psihologicheskij zhurnal*. – 2011. – T. 32. – № 6. – S. 59–66.
5. Loza O.O. Dyferentsiatsiya typiv proyavu perfekcionizmu / O.O.Loza // *Elektronnyy zhurnal: Scientificword*. – 2013. – №1–12. – October [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.sworld.com.ua/konfer32/1027.pdf>
6. Loza O.O. Modeli perfekcionizmu ta metodyky yoho diahnostryky / O.O. Loza // *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu ekonomiky ta prava imeni Al'freda Nobelya. Seriya «Pedahohika i psykholohiya»*. – 2011. – № 1(1). – S. 122–125.
7. Shhipicyna A. S. Metodiki izmerenija perfekcionizma / A. S. Shhipicyna // *Vestnik Permskogo gosudarstvennogo gumanitarno-pedagogicheskogo universiteta*. – Seriya № 1. *Psihologicheskie i pedagogicheskie nauki*. – 2014. – №1. – S. 235–245.
8. Burns, D.D. The perfectionist's script for self-defeat / D.D.Burns // *Psychology Today*. – 1980. – November. – P. 34–52.
9. Dunkley, D.M. Self-critical perfectionism and daily affect: Dispositional and situational influences on stress and coping / D.M. Dunkley, D.M., D.C. Zuroff, K.R. Blankstein // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 2003. – Vol. 84. – P. 234–252.
10. Frost, R. The dimension of perfectionism / Frost R., P. Marten, C. Lahart, R. Rosenblate // *Cognitive Therapy and Research*. – 1990. – № 14. – R. 449–468.
11. Hewitt, P.L. The Multidimensional Perfectionism Scale: Development and validation / P.L. Hewitt, G.L. Flett // *Canad. Psychol.* – 1989. – V. 30. – P. 103–109.
12. Hill, R.W. A new measure of perfectionism: the perfectionism inventory / RW. Hill, T.J. Huelsman, R.M. Furr, J. Kibler, B.B. Vicente, C. Kennedy // *Journal of Personality Assessment*. – 2004. – Vol. 82. – № 1. – P. 80–91.
13. Johnson, D.P. Perfectionism: scale development and a study of perfectionistic clients in counseling / D.P. Johnson, R.B. Slaney // *Journal of college student development*. – 1996. – Vol. 37. – P. 29–41.
14. Nealis, L.J. Towards a better understanding of narcissistic perfectionism: Evidence of factorial validity, incremental validity, and mediating mechanisms / L.J. Nealis, S. B. Sherry, D.L. Sherry, S.H. Stewart, M.A. Macneil // *Journal of Research in Personality*. – 2015. – Vol. 57. – P. 11–25.
15. Rice, K.G. The adaptive/maladaptive perfectionism scale / K.G. Rice, K.J. Preusser // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2002. – Vol. 34. – № 4. – P. 210–222.
16. Slaney, R.B. The Almost Perfect Scale – Revised / R.B. Slaney // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2001. – V. 34. – # 3. – P. 130–145.
17. Slaney, R.B. The revised almost perfect scale / R.B.Slaney, K.G.Rice, M. Mobley, J. Trippi, J. Ashby // *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. – 2001. – Vol. 34. – № 3. – P. 130–145.
18. Smith, M.M. The Big Three Perfectionism Scale: A New Measure of Perfectionism / M.M. Smith, D.H. Saklofske, J. Stoerber, S.B. Sherry // *Journal of Psychoeducational Assessment*. – 2016. – Vol. 34 (7). – P. 670–687.

Karamushka, L.M., Grubi, T.V. Diagnostic methods of measuring perfectionism of personality The brief analysis of currently existing diagnostic methods of measuring perfectionism of personality is carried out in this article. The authors explained the existence of a variety of diagnostic methods is related to the fact that the different models of perfectionism behind the questionnaires. These models are significantly different from each other. The authors noted that the vast majority of perfectionism questionnaires are developed by foreign scholars and some scales are adapted by Russian researchers. The authors observed that Ukrainian researchers advantageously use the adaptation of foreign questionnaires combined with their own works.

In the article, authors in chronological order examined “The Burns Perfectionism Scale” D.D. Burns; “The Frost Multidimensional Perfectionism Scale” Frost R., P. Marten, C. Lahart, R. Rosenblate; “The Multidimensional Perfectionism Scale” P.L. Hewitt, G.L. Flett; “Perfectionistic Self-Presentation Scale” P.L. Hewitt; “Almost Perfect Scale” R. B. Slaney, D. P. Johnson; “Almost Perfect Scale – Revised” R. B. Slaney, K. G. Rice, M. Mobley, J. Trippi, J. Ashby; “Perfectionism Inventory” R.W. Hill, T.J. Huelsman, R.M. Furr, J. Kibler, B.B. Vicente, C. Kennedy; “The Big Three Perfectionism Scale” M. Smith, D. Saklofske, J. Stoerber, S. Sherry; “Perfectionism Scale” N. Garanyan, A. Holmogorova; “Differential test of perfectionism” A. Zolotareva.

The authors analyzed that almost all reviewed questionnaires are based on the construct of “personal standards”. This construct is treated as a constructive and positive aspect of the person, but in combination with certain characteristics becomes negative and destructive manifestation.

Keywords: Perfectionism personality, model of personality, types of perfectionism personality, diagnostic tools to explore perfectionism personality.

Відомості про авторів

Карамушка Людмила Миколаївна, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заступник директора з науково-організаційної роботи та міжнародних наукових зв'язків Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, завідувачка лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Karamushka, Liudmyla Mykolaivna, corresponding member, NAES of Ukraine, Dr. of Psychology, Professor, Deputy Director on scientific and organizational work and international relations of G.S. Kostyuk Institute of Psychology of NAES of Ukraine, Head of Laboratory of Organizational and Social Psychology of G. S. Kostyuk Institute of Psychology of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: LKARAMA01@gmail.com

Грубі Тамара Валеріївна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.

Grubi Tamara Valeriyivna, PhD in Psychology, Senior Lecturer of Department of Psychology of Education, Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyj National University, Kamianets-Podilskyj, Ukraine.

E-mail: tamara-grubi@mail.ru

УДК 316.647.5:005.32:373

Карамушка Л.М., Заїка І.В.

СОЦІАЛЬНА ФРУСТРОВАНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПЕРСОНАЛУ: ЗВ'ЯЗОК ЗІ СКЛАДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Карамушка Л.М., Заїка І.В. Соціальна фрустрованість освітнього персоналу: зв'язок зі складовими організаційною культурою загальноосвітніх навчальних закладів. У статті на основі емпіричного дослідження констатовано високий рівень вираженості соціальної фрустрованості освітнього персоналу загальноосвітніх навчальних закладів, насамперед, у сфері професійної життєдіяльності. Показано недостатній рівень розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах такої складової організаційної культури, як «робота». Виявлено негативний статистично значущий зв'язок між загальним показником соціальної фрустрованості освітнього персоналу і такими складовими організаційною культурою, як «робота», «управління», «мотивація і мораль» та загальним показником розвитку організаційною культурою: з підвищенням рівня їхнього розвитку рівень вираженості соціальної фрустрованості знижується. Однак, такий зв'язок стосується переважно складових соціальної фрустрованості освітнього персоналу, які стосуються професійної сфери життєдіяльності, і значно менше складових соціальної фрустрованості, які стосуються сфери міжособистісних стосунків та соціально-економічної сфери життєдіяльності освітнього персоналу.

Ключові слова: загальноосвітні навчальні заклади; освітній персонал; соціальна фрустрованість; організаційна культура; складові організаційною культури.

Карамушка Л.М., Заїка І.В. Социальная фрустрированность образовательного персонала: связь с компонентами организационной культуры общеобразовательных учебных заведений. В статье на основе эмпирического исследования констатирован высокий уровень выраженности социальной фрустрированности образовательного персонала общеобразовательных учебных заведений, прежде всего, в сфере профессиональной жизнедеятельности. Показан недостаточный уровень развития в общеобразовательных учебных заведений таких компонентов организационной культуры, как «работа». Выявлена негативная статистически значимая связь между общим показателем социальной фрустрированности образовательного персонала и такими компонентами организационной культуры, как «работа», «управление», «мотивация и мораль» и общим показателем развития организационной культуры: с повышением уровня развития данных компонентов организационной культуры уровень выраженности социальной фрустрированности снижается. Однако, данная связь касается преимущественно тех составляющих социальной фрустрированности образовательного персонала, которые имеют отношение к профессиональной сфере жизнедеятельности, и значительно меньше касаются составляющих социальной фрустрированности, которые имеют отношение к сфере межличностных отношений и социально-экономической сфере жизнедеятельности образовательного персонала.

Ключевые слова: общеобразовательные учебные заведения; образовательный персонал; социальная фрустрированность; организационная культура; компоненты организационной культуры.

Постановка проблеми. Зміни в житті українського суспільства висувають необхідність вивчення особливостей організаційною культурою загальноосвітніх організацій в умовах соціального напруження. Зниження впливу соціального напруження залежить від багатьох чинників, суттєву роль серед яких може відігравати організаційна культура загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показує, що проблема соціальної напруженості знайшла певне відображення в роботах зарубіжних [1; 14; 19 та ін.] та вітчизняних